… А десь неподалік, ховаючись в густих травах та чагарниках савани, блукав голодний шаблезубий тигр, терпляче вичікуючи, поки хтось із них, двоногих, заґавиться чи й необачно відіб’ються від своєї зграї…

Що вона тоді, навіть ще безіменна, просто "Ей, ти?!." знала про квітки? Анічогісінько. Хоча бачити їх, бачила — не сліпа ж. Після дощів вигоріла савана незмінно зеленіла, щораз вбираючись в найрізноманітніше квіття. Тож бачити його, бачила, але…

Але ніколи не звертала уваги — не мала в тому ані звички, ані потреби — милуватися квітами. (Та навіть і не відала, що ними, якимись там квітками, можна ще й милуватися). Та й не було коли звертати увагу на якісь там квіти, як щомиті доводилося сторожко пасти очима савану.

Прислухатися до кожного — а їх там! — підозрілого шерхоту — чи не підкрадається до тебе бува жахний тигр з гострими іклами, що стирчать у нього з роздявленої, запіненої пащеки, готові намертво встромитися у будь-чию плоть. Любить він полювати двоногих — смакують вони йому чи що? Та й інших хижаків, крім тигрів — хоча б тих же левів, — на рівнинах водиться чимало. Серед її — як колись писатимуть, — тропічної, субтропічної і субекваторіальної рослинності, — а трави місцями сягають чи не заввишки на витягнену вгору руку. Чи й ще вище. В таких травах, правда, зручно було ховатися від хижаків, але і хижакам у свою чергу, підстерігаючи здобич, зручно було ховатися у тих заростях, влаштовуючи там засідки. Тож які квіті! Савана завжди небезпечна, смертельно ворожа. Завагаєшся — швидко позбавить тебе життя. Незчуєшся й коли. Тільки вибілений сонцем череп та кістки недогризені з тебе зостануться. А потім між ними проросте трава і сховає їх навіки.

Тому в такому житті було не до замилування квітами — хоч вони й вабні для очей. Та і який з них зиск, як їх ні з’їсти, ні захиститися ними.

Роздобути б що поїсти (і при цьому самому не стати для когось наїдком) і то добре.

Так було завжди, звідколи вона пам’ятала себе у савані, над якою часто часто гриміли гуркітливі жахні грози і з неба шугали теж жахні вогняні блискавиці. Од них у савані спалахував всепожираючий вогонь — особливо, як савана одцвітала і ставала жовтою й сухою. Гогочучи, той вогонь нісся, як на крилах, і все живе тоді — двоноге й чотириноге, забувши про ворожнечу, рятувалося втечею. І так було завжди, звідколи мавпи з дерев спустившись, почали ходити по землі прямо, на задніх ногах, поволі — мільйонолiття спливали, — стаючи людьми.

І раптом…

Раптом вперше квітка опинилася в її руках і вона вперше вражено подивувалася: яке ж це, виявляється, диво — квітка.

Всього лише квітка.

А сталося ось що.

А втім… тепер вже ніхто точно й не повідає коли це сталося.

Одні скажуть: давно.

Інші уточнять: давним-давно. Так давно, що вже й ліку йому немає. Бо лучилося це чи не на самому початку віку земного людства.

Але я вам точно скажу коли: сто тисяч років тому.

Уявляєте, те, що я збираюся вам повідати, лучилося аж СТО ТИСЯЧ РОКІВ ТОМУ!

Себто в четвертинний період, що його називають антропогеновим — в перекладі той, що породив людину. Це пізніше давніми вавілонянами буде пущено ясу, що, мовляв, перших людей їхній бог Бел створив з глини, хоча насправді, як ми тепер знаємо, їх породив антропогеновий період кайнозойської ери. І трапилося це десь у Південній Африці.

В генеалогічному древі нашої — поки що безіменної героїні, — в її родоводі розібратися доволі не просто.

Варто лише згадати, що колись — 2,5 мільйонів років тому, — в Південній Африці з’явилися істоти, нині звані австралопітеками (в перекладі — південні мавпи). Крім маленьких австралопітеків (зростом із сучасних африканських пігмеїв) згодом з’явилися т. з. розвинені австралопітеки — вищі і з більшим мозком. Від них і підуть випрямлені люди — але це станеться мільйон років тому! Вони розселяться по Африці, Азії та Європі. А вже від останніх і підуть ранні люди. Проте одночасно з ними з’явилися й пітекантропи. Себто мавполюди, які вміли якось розмовляти.

Швидко чи ні, а від пітекантропів пішли неандертальці. (Свою назву вони отримають від назви долини Неандерталь — Німеччина — де вперше будуть знайдені їхні залишки). Вони мали широке і довге обличчя, широкий ніс, випуклі надбрівні дуги, маленькі очі, товсту і коротку шию, масивний хребет і короткуваті ноги. І були вкриті густим волоссям. Вони в холод кутались в хутра, жили в печерах, де розпалювали, приручивши його, вогонь — щоб зігрітися і захиститися ним від хижаків. Якщо печера була зайнята печерним ведмедем, то виганяли його факелами, кидали в нього каміння і так кричали, що ведмідь хутчій давав драла з печери. Це й були так звані класичні неандертальці.

Але в наші дні наука буде стверджувати, що поряд з класичними типами неандертальців, які жили 150000-35000 тисяч років тому і з’явилися — десь близько 100000 тисяч років тому — нетипові неандертальці, від яких і пішли люди розумні, що морфологічно нічим не відрізняються від нас, сьогоднішніх.

Отож, наша героїня була нетиповою неандерталкою. Що їх згодом буде названо кроманьйонцями — вперше їхні скелети знайдуть у гроті Кроманьйон, Франція. Ось і виходить, що історія, яку ми вам хочемо повідати, сталася 100000 років тому, коли нетипові неандертальці — себто вже кроманьйонці — розселилися по території Азії, Африки, Європи, досягли Австралії і Америки. Наша героїня і була нетиповою неандерталкою — хоч вона того звісно, і не відала. Що вона — нетипова неандерталка, звана ще кроманьйонкою…

Одне лише відомо: щастя її почалося з нещастя.

З того дня, як родителька вигнала її з рідної зграї двоногих. Вона саме тоді перейшла в групу молодих самиць.

Такого жаху вона до того ще не зазнавала. Родителька — рідна-найрідніша їй! — завжди її захищала в зграї, оберігала, як впольовували яку тварину, підсовувала їй біля багаття найласіщі шматочки, вчила збирати плоди, викопувати їстівне коріння, із шкур майструвати накидки, що рятували в холод, а це раптом взяла і вигнала її! Йди геть мовляв, од нас! Геть, геть, геть!!! Іди й не повертайся. Назавжди! До скону свого віку! Йди геть од рідної зграї, де в гурті і затишніше, і безпечніше. І вигнано її було на всі чотири сторони світу, страшного і ворожого, що владарював у савані.

Так було завжди, так і з нею учинили.

А вона не могла цього збагнути. Тоді родителька заричала — загарчала — рідна їй, найрідніша! — зуби вишкірила — йди геть од нас! Ти вже не наша!

І вона змушена була піти. У страшну савану, де самотньому довго не протриматися. Треба було шукати чужу зграю двоногих, пильно уникаючи чотириногих, які загледівши її, неодмінно схоплять і розтерзають.

В савані бродили страшні звірі. Гострозубі. Із гострими кігтями. Це пізніше їх буде названо левами, тиграми, вовками, гієнами… Найстрашнішим був печерний ведмідь, носороги… Гострозубі зграями полювали в савані на бізонів, зубрів, коней, сайгаків, страусів. Траплялися двоногі, хижаки й двоногих хапали — лакомина! Двоногі тим часом теж полювали (у світі неодмінно хтось на когось полює, хтось когось їсть) — на антилопів чи павіанів, полювали за допомогою гострого каміння, рогів, кісток, дрючча й загостреного паліччя… Гуртом нападали і часто здобували собі поживу. Добували свиней, дикобразів, маленьких коней і таких же верблюдів, добували птахів, гострими гачками ловили в озерах та ріках рибу. Ловили нелітаючих птахів, які, правда, швидко бігали — на них влаштовували сільця. Найжахливішим був шаблезубий тигр — він мав довгі й гострі ікла і неймовірну силу. Двоногі полювали, але й на двоногих теж полювали. І часто їх добували, адже вони не мали ані достатньої сили, ані гострих ікол чи таких же пазурів. Тому їх легко було схопити.

А одиноку двоногу й поготів.

Першу ніч вона й очей не стулила — трусилася в траві, слухаючи жахливі рики, чиїсь передсмертні крики, що ними всю ніч повнилася савана.

На ранок обережно, озираючись і лякаючись, піша далі, самотня й беззахисна. Довго б вона не протрималася, але їй негадано повезло. Як

зійшло сонце й піднялося над головою, вона здибала таких же, як і сама — двоногих. Тільки із чужої зграї.

Але вони чомусь не схотіли приймати її до своєї зграї, погрозливо шкірили зуби, щось кричали, як вона підходила ближче та відмахувалися од неї передніми кінцівками, що означало: йди геть од нас, чужачко, ти нам не потрібна! Ще й кидали у неї палиці, груддя…

Але вона од них не йшла — не мала куди. Доки нову зграю знайде — якщо знайде, — її можуть розтерзати хижі звірі. І ближче не підходила — боялася. А тому трималася осторонь, не упускаючи їх із виду. Куди вони, туди й вона. Бони блукали понад річкою, шукаючи якого-небудь наїдку і вона за ними йшла, вони всідалися відпочивати чи десь у холодку передрімати і вона сідала оддалік і відпочивала, не спускаючи з них очей, аби не втратити їх. Надто боялася ночами. І страшно було самій спати вночі і лякалася, що вони перед світом, як її міцно запеленає сон, знімуться і кудись гайнуть і вона їх більше не знайде, але просипалася завчасно, першою, ще тільки-но в савані сіріло. Вони вирушали у свою безконечну мандрівку, і вона за ними мандрувала…

Так минуло кілька світлих днів. Чужаки почали звикати до присутності її, вже не так на неї кричали і більше не намагалися її відігнати.

Невдовзі — вона теж почала сміліти, — і ближче до них підійшла — голод позбавив її ляку— остраху та обережності. Вони убили якусь тварину і сіли їсти біля багаття, вона більше не могла терпіти голод, підійшла і вхопила собі шматок…

І чужаки її на прогнали.

Так вона зосталася в тій зграї. А по якомусь часі стала й членом їхнього стада, що звідтоді зробилося її новою сім’єю.

Зграя, до якої вона пристала, довго не затримувалася на одному місці. Хіба що доти, доки навколо вистачало дичини, А потім переходили на інше місце. Чоловіки добували м’ясо, а жінки збирали плоди, викопували копачками їстівне коріння. З уламків каменю виготовляли ножі (бо не мали гострих пазурів), скребачки. Озброєні були важким дрюччям, з довгих гілок, обпаливши їх у багатті, виготовляли списи, що ними можна було будь-кого проткнути.

Все у них робилося зграйно — і полювали, і самі захищалися гуртом. Разом мандрували, їли й відпочивали, одне одного на випадок лиха захищаючи. І підтримуючи в довгій дорозі, які не було ані кінця, ані краю. І виходило, що один стояв за всіх, а всі за одного — інакше у савані, повній хижаків, не вижити. Їй починало подобатися в новій зграї і вона вже не почувалася самотньою і покинутою, вигнаною у світ білий, адже в неї віднині була вже сім’я. Особливо їй подобався один мисливець із їхньої зграї, що на нього вона непомітно для самої себе вже накинула оком і вирішила віддатися тільки йому і тільки від нього народити маленьких двоногих…

Найкращим полювальником у їхній зграї був Зірке Око — він бачив у савані далі од усіх і бачив навіть те, чого інші не могли загледіти. Тож був у них найдобутливішим полювальником. А ще він мав міцні, довгі й прудкі ноги, тож бігав швидше за всіх — його ніхто не міг наздогнати, а він наздоганяв будь-кого.

Тож його так і звали: Зірке Око — Прудкі ноги. Він так прудко бігав, що доганяв у савані найпрудкіших кіз і скручував їм роги. Тому плем’я завади було із здобиччю.

Якось Зірке Око — Прудкі Ноги зненацька підійшов до неї на бівуаці і тицьнув їй квітку, що до того тримав її у себе за спиною в руці, відведеній назад.

Вона тоді була голодною, тож схопила квітку з наміром одразу ж її з’їсти. Як до того їла все, що потрапляло їй до рук. Але яскрава квітка виявилася зовсім — пхе! — не їстівною. Вона повертіла дарунок в руках, не відаючи, що з ним робити і для чого їй подарував ту квітку той, хто їй вже давно подобався і за ким вона потай зітхала. А Зірке Око — Прудкі Ноги стояв і наче аж захоплено, на неї дивився. Взагалі, Зірке Око — Прудкі Ноги їй таки подобався — це вона зайвий раз тоді переконалася і вона теж на нього задивлялася — чи в стійбищі, чи при мандрівках та на бівуаках. Він був високий і рівний, непосидючий та невгамовний. Це він подарував їй якось шкуру рудої лисиці, що сам же її й уполював. Її звідтоді в зграї почали звати Лисицею і нове ім’я їй подобалося. Зірке Око — Прудкі Ноги неодмінно повертався у стійбище із здобиччю — зайця вполює, дрофу, козу чи підсвинка або якихось там птахів, і незмінно давав їй ласі шматки. А ще приносив їй черепашки, разки зубів, аби вона прикрашала ними своє вбрання.

Лисиця хапала наїдки, поспіхом, боячись, щоб ніхто в неї не відняв їх їла і вдячно на нього позиркувала, а йому приємно було дивитися як вона радісно їсть і як гарно на нього зиркає. Так зиркає, що в нього щось аж у грудях ворушилося і оживало і йому тоді хотілося щось таке утнути, щось таке…

І ось він приніс їй квітку. Що з нею робити, як вона не їстівна Лисиця не знала, а тому розгублено вертіла квітку в руках. А він стояв поруч, дивився на неї приязно— приязно і навіть аж ласкаво і показував їй зуби. (Лише через десятки й десятки тисяч років люди — вже в званні гомо сапієнс — назвуть те показування зубів усмішкою. "Усмішка — особливий порух м’язами обличчя (губ, очей), який виражає схильність до сміху" — так запишуть до своїх тлумачних словників).

Отож, він посміхався до неї лагідно й привітно, а вона почувалася в сяйві його усмішки, як у надійному захистку. Мабуть, так воно й насправді було. До всього ж він був не злим і не похмурим, а завжди усмішкуватим, і Лисиці так гарно було під його усмішкою. У її сонячному світлі. Вертіла квітку, не знаючи, що з нею робити — як не їстівна, то

нащо вона їй? Квітка була жовтувато-червоною, вона аж полум’яніла в її руках дивним вогнем, що не пік її, але в той же час наче й обігрівав. І тут вона відчула, що їй стає якось ніби… ніби гарно. Прямо лепсько. Від того, що квітка гарна, і ще від того, що подарував її він, Зірке Око — Прудкі Ноги, найкращий мисливець з їхнього стійбища.

Та ось вона обережно, наче чогось остерігаючись, понюхала квітку — від неї так звабливо пахло, що в неї аж голова закрутилася, їй стало млосно. І від того зробилося й зовсім хороше. І вона збагнула, що хоч квітка й не їстівна, але вона дарує щось таке… таке гарне й хороше. Особливо від того, що її подарував він, найкращий мисливець їхньої зграї, Зірке Око — Прудкі Ноги, що їй давно вже подобався. Адже він її захищав, давав їй найласіщі шматочки, відганяв інших двоногих, які чіплялися до неї з пропозиціями "піти в кущі". А це приніс таку квітку, од якої їй і зовсім стало гарно.

Лисиця підійшла до озерця, заглянула у його воду і побачила себе — усміхнену і щасливу. І раптом їй захотілося прикрасити себе квіткою. І вона застромила її — червону і полум’яну, — у своє волосся. І радо подивилася на нього: ось, мовляв, яка я!..

— Лисичко, яка ж ти… яка ж ти гарна! — захоплено вигукнув він, Зірке Око — Прудкі Ноги. — Тепер я тебе нікому не віддам. Ти будеш тільки моєю — клянусь Великим Богом Полювання! Ти найкраща моя здобич!

То що сталося того дня у савані майже сто тисяч років тому?

Нічого особливого — можна й так сказати. З одним однак уточненням: на планеті Земля тоді з’явилася перша жінка.

І що з того, що вона була нетиповою неандерталкою, себто вже кроманьйонкою, такою ж — принаймні, за анатомічною будовою, — як і ми з вами, дорогі мої читачі, що з того, як вона стала першою жінкою

планети Земля. І стала завдяки тому, що він — теж ставши першим чоловіком планети Земля, — подарував їй квітку.

… А десь неподалік — не забуваймо, це трапилося 100000 років тому, — ховаючись в густих заростях савани, блукав голодний шаблезубий тигр, терпляче очікуючи, — коли хтось із них, двоногих, заґавиться чи й необачно відіб’ється від своїх…

Але звідтоді й по сьогодні чоловіки хоч і… гм-гм… чомусь рідко, проте все ж таки дарують жінкам квіти. Аби подружки їхні й далі залишалися в статусі прекрасної половини роду людського.

А якби Зірке Око — Прудкі Ноги жив у наш час, то, повірте, даруючи своїй вибраниці квіти, неодмінно їй ще й заспівав би (хоча б ось таку пісню):

Мені не можна не любити.

Тобі не можна не цвісти.

Лиш дотi варто в світі жити,

Поки живеш і квітнеш ти…